

Skarby z Pracowni (34)

Krzyże Pokutne Ziemi Świdnickiej

Publikacja Andrzeja Scheera pt. *Krzyże Pokutne Ziemi Świdnickiej* może nie jest najobszerniejszą, jednak 64 strony zawierają sporą dawkę wiadomości z dziedziny zarówno mało opisywanej jak i mało znanej jaką są krzyże pokutne będące zabytkami dawnego prawa karnego.

Ta ciekawa książeczka zaopatrzona wieloma zdjęciami została wydana przez Towarzystwo Regionalne Ziemi Świdnickiej i Muzeum Dawnego Kupiectwa w Świdnicy w 1984 roku. Tak naprawdę jest to pierwsze tak duże i specjalistyczne opracowanie dotyczące tego tematu. Wcześniej o podobny opis pokusił się Józef Milka. Nie był to jednak opis tak szczegółowy.

Autor niniejszej publikacji podzielił całość na kilkanaście części. Opisał: datowanie krzyży pokutnych, rozprzestrzenianie i dane liczbowe, typologię, materiał i rozmiary krzyży, znaki na krzyżach, usytuowanie i wtórne funkcje krzyży, kapliczki pokutne, pręgierze.

Kolejne rozdziały to: Ziemia Świdnicka kolebką średniowiecznego prawa pokutnego na Śląsku, wybór zachowanych dokumentów, zarys problemów badawczych i inwentaryzacja, katalog zabytków zachowanych, katalog zabytków zaginionych, najnowsze odkrycia, zagadnienie ochrony krzyży pokutnych, zarys historii poszukiwań i przegląd literatury.

Na koniec podał: przypisy, bibliografię uzupełniającą, chronologię śląskich zabytków pokutnych, tabele statystyczne, streszczenie w języku niemieckim i aneks do bibliografii oraz opisy zdjęć.

Na rozkładanej okładce została zamieszczona mapa Świdnicy i okolic z rozmieszczeniem poszczególnych obiektów dawnego prawa oraz wizerunki poszczególnych krzyży i kapliczek pokutnych Ziemi Świdnickiej, także wizerunki typów krzyży pokutnych. Akurat te rysunki są niezwykle przydatne dla każdego, zarówno czytelnika pierwszy raz spotykającego obiekty tego typu jak i dla wprawionego poszukiwacza.

Myślę, że aby zachęcić do lektury zainteresowanych tą tematyką najtrafniej będzie przedstawić kilka zdań z wprowadzenia do tej publikacji.

„... Na mapie zabytków Śląsk zajmuje wyjątkową pozycję w skali kraju. Na jego obszarze reprezentowane są nieomal wszystkie rodzaje i grupy zabytków, w tym wiele najwyższej, zerowej, kategorii...

...Grupa tzw. zabytków ruchomych przerasta swą liczebnością inne regiony kraju. Należą do niej m. in. krzyże kamienne, mające różne formy, powstałe w różnym czasie i z rozmaitych pobudek, a ich funkcje, prócz zwrócenia uwagi przechodnia, były wielorakie...

...Wśród nich wyróżniono krzyże pokutne, stawiane w średniowieczu na miejscu popełnionej zbrodni...

... Do niedawna krzyżom pokutnym poświęcano niewiele uwagi, gdyż zarówno dla historyków sztuki jak i etnografów stanowiły one margines zainteresowań. Było to o tyle zrozumiałe, że istotnie zabytków tych nie da się zaliczyć ani do dzieł sztuki, ani też do rzeźby ludowej. Prędzej można by je nazwać „rzeźbą przypadkową”, gdyż raczej nie każdy morderca był rzeźbiarzem. Pomimo, iż krzyże pokutne znajdują się niejako na pograniczu wielu dyscyplin naukowych... wydaje się słusznym zaliczenie ich do kategorii zabytków ruchomych z grupy archeologiczno-prawnej. Archeologia prawna, jako nauka pomocnicza historii państwa i prawa jest dyscypliną stosunkowo młodą...

Prócz krzyży pokutnych do wspomnianej grupy należy zaliczyć także inne zabytki związane z dawnym wymiarem sprawiedliwości jak: kapliczki pokutne, kamienie mordercze i graniczne, pręgierze, kabaty i kuny, a także lipy i kamienne stoły sądowe oraz szubienice”.

Myślę, że podane przez autora fakty są wystarczającą zachętą do sięgnięcia po niniejszą publikację.

Krzysztof Tęcza